

FRA EN HERALDIKERS ARBEIDSBORD

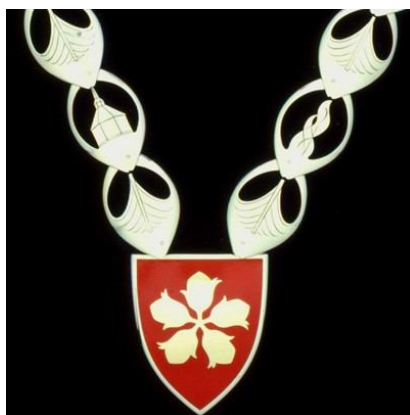
Av Hans Cappelen

Det er mye rart du får på bordet, når du har holdt på så lenge med heraldikk som jeg har. Folk skriver og ringer, du kaster deg ut i diskusjoner på nettet og du leser mye du stusser på. Og som oftest spør du deg: hvor grundig skal du gå til verks og hvor mye skal du fordype deg? Det er så mye heraldisk materiale – ikke minst på internett – at du kan grave i lang tid, hvis du vil gjøre tingene grundig.

Her er noen smakebiter:

Er kommunevåpenet brukt lovlig eller ulovlig?

Dette spørsmålet er en gjenganger, for vi har mange kommuner og mange kommunevåpen. Er det kommunen selv som bruker våpenet, skal det mye til før det er ulovlig – iallfall så lenge bruken er innenfor kommunens egne bruksregler. Hva med et leksikon eller et nettsted med samlinger av våpen? Jo, normalt er det også greit. Men når privatpersoner bruker kommunevåpenet som eget kjennetegn, f.eks. langt fremme på en privat nettside? Nei, da er vi lett over kanten til ulovlig bruk etter straffeloven § 328 nr.4.

Flott ordførerkjede i Hemne kommune

Et ordførerkjede har ofte kommunevåpenet plassert så det blir hengende midt på brystet. Når da kjedet blir forsideillustrasjonen til en bok, kan våpenskjoldet bli ekstra synlig. Det er greit for en bok utgitt av kommunen, men hva om den utgis av andre? Så vidt jeg ser, så godtok iallfall Gyldendal å fjerne våpenfiguren i kjedet på «Ikke si det til noen» som de utga i 2013. Kjedet har dermed bare et rødt skjold.

Slektsvåpen brukt anakronistisk Geni og MyHeritage

Uten hemninger blir nye tegninger av slektsvåpen, fra vår tid, brukt på de kommersielle slektsforskersidene Geni og MyHeritage på nettet. Der folk mangler gamle portretter setter de bare inn slike nye våpentegninger. Jeg er skeptisk og tror at dette blir ganske misvisende – ikke minst når våpenet, ikke en gang heraldisk, er identisk med våpen brukt av tidligere generasjoner. Slektsvåpen i Norge er ikke alltid stabile og blir ikke helt sjelden brukt med variasjoner i tinkturer (farger) og bifigurer. Da blir det feil. På oppfordring har noen fjernet slike misvisende bilder på nettet, men fortsatt er det mye feil å se.

Slektsvåpen brukt utenom slektskretsen

Kan et eksisterende slektsvåpen bli brukt av noen som ikke har slektsnavnet? Å nekte det, er kanskje litt i strengeste laget, når det er vedkommendes egen morsslekt? Men så er spørsmålet om hvilken bruk det her dreier seg om. Et innrammet våpenskjold hengende hjemme på veggen som dekorasjon, kan vi vel ikke fordømme? Noe annet er bruk som kjennetegn på egen nettside, mener jeg. I slike tilfeller er det vel bedre å lage et helt nytt våpen som kan bli originalt for akkurat denne eieren?

Mer tvil kan vi ha når det er et tradisjonsrikt våpen fra helt fjerne forfedre, i en slekt som for lengst er utdødd. Her er Benkestokk-slekten et berømt eksempel: mange i dag identifiserer seg med denne utdødde slekten og flere bruker dens våpen uten noen heraldiske endringer.

Benkestokk

Løven fra 1924 har fått nytt liv

«Den norske løve» med krone og øks ble tegnet i 1924 av Karl Georg Jensen for det danske Salmonsens leksikon. Løven er der tegnet ganske naturalistisk ved hjelp av skyggevirking og en mengde hjelpestreker. Og kongekronen der er nærmest av dansk modell. Heraldisk sett er det jo frihet til å tegne, forme og avbilde figurer i mange slags stilarter. Men i et leksikon er det nokså rart å gjengi denne versjonen som en illustrasjon av dagens norske riks- og kongevåpen. Ikke minst i et

nettleksikon som wikipedia der alle fritt kan kopiere og bruke som illustrasjoner, bl.a. i bøker og aviser.

På den engelske utgaven av wikipedia, har dette medført strid. Det er noen utenlandske og anonyme bidragsyttere som har gjengitt Norges riksvåpen og kongevåpen med løven og kronen fra den danske utgaven av 1924. Jeg er med i debatten om dette og prøver å få byttet til de typene av riks- og kongevåpen som brukes av myndighetene i Norge i dag. Men så retter noen tilbake igjen og vi har striden gående. Løven fra 1924 har allerede smittet over fra engelsk wikipedia til noen nyere artikler og til en barnebok.

Dansk og noe naturalistisk tolkning fra 1924 av den norske løve, har fått et nytt liv på engelsk wikipedia

Kranser av oliven, laurbær og/eller eikeløv

En krans har vært et høytstående og ærerikt symbol helt fra antikken. Men hva skal kransen være satt sammen av? Vi har berømte kranser dannet av olivengrener («oljegrøner»), laurbærgrener, eikegrener og palmegrener. Noen kranser består av to forskjellige grener og vi kan finne kranser av både kornaks og andre vekster.

Det kan være vanskelig å skille mellom stiliserte olivengrener og laurbærgrener, fordi de ofte er gjengitt bare med grener (eller stilker) og blad. De er da uten grønne olivenfrukter og røde laurbær mellom bladene som kan vise hva de er. Litt lettere er det å skille mellom disse bladene og de særpregede bladene til eiketreet. Det virker som litteraturen om kranser ofte blander sammen olivengrener og laurbærgrener. Her bør noen gå grundigere til verks, undersøke gamle skrifter, rydde opp og skrive artikler, så vel i tidsskrifter som på wikipedia. Jeg har skrevet litt, men vil gjerne at andre jobber mer med saken.

Hellas' riksvåpen med olivenkrans, en strengt stilisert laurbærkrans og en eikekrans med bånd

I Bibelen er olivengren, olivenblad og oliventrær nevnt ca. 30 ganger, både i Det gamle testamentet og i det nye. Oliventrær med symbolsk betydning er omtalt i Koranen og bl.a. i Homers *Odyseen* og

Iliaden. Olivengren, olivenkvist, olivenblad eller olivenkrans er mye brukt som fredssymbol. Ofte er gren, kvist, blad eller krans av oliven brukt som symbol for vinnere i fredelig kappestrid. Litt forvirrende er det at olivenkransen visstnok også forekommer som seierssymbol og dermed tilsvarer laurbærkransen. Kjennetegn med en sterkt stilisert olivenkrans er det idag bl.a. for FN med underorganisasjoner og avdelinger. Noen hevder imidlertid at FN har en laurbærkrans og ikke en olivenkrans.

I oldtidens Hellas var laurbærkransen knyttet til Apollon, den ble båret av hans prester og gitt som belønning til vinnerne i olympiske leker. I Roma fikk de seirende feltherrene laurbærkranser.

Guden Zevs har vært dyrket som eikens gud i Hellas, og et eiketree kunne være hellig både i Italia, blant keltere og germanere. Som et gammelt germansk symbol, var det eikegrener på myntene for Deutsche Mark og de er i dag på Euro-mynter. Rundt skjoldet i Estlands riksvåpen er det en krans av to eikegrener. Det er en eikegren og en laurbærgren i Frankrikes statsmerke, og rundt den store utgaven av byvåpenet til Paris. Fylkesvåpenet til Vest-Agder har et eiketree og Eigersunds kommunevåpen har et eikeblad.